

Iljas Hadžibegović kao direktor Instituta za istoriju (1987-1990)

Iljas Hadžibegović je naučnu karijeru počeo u Institutu za istoriju 1. jula 1964. i tu ostao do 31. decembra 1969, kada je prešao na Odsjek za istoriju Filozofskog fakulteta u Sarajevu. U Institut se vratio 1987. na poziciju direktora i tu dužnost obavljao tri godine, do 1990, mada je izabran na mandatni period od četiri godine.

Njegov povratak u Institut prošao je svu predviđenu zakonsku proceduru. Najprije je u julu 1987. raspisan konkurs za izbor direktora, na koji se javio samo jedan kandidat – prof. dr. Iljas Hadžibegović. Konkursna komisija je na sastanku 28. jula 1987. konstatala da je Hadžibegović “afirmisani naučni radnik, koji dobro poznaje problematiku rada i programsku orijentaciju Instituta, obzirom da je izvjesno vrijeme radio u Institutu i da je bio njegov višegodišnji spoljni saradnik. Imajući u vidu navedene činjenice, profil i naučnu orijentaciju kandidata, kao i njegovu društveno-političku angažovanost, Konkursna komisija je jednoglasno odlučila da se predloži Savjetu Instituta da izabere Iljasa Hadžibegovića za direktora Instituta”.

Prema tadašnjoj uobičajenoj proceduri dobivanja saglasnosti političkih i državnih institucija, konkursni materijal je poslan komisijama za kadrovska pitanja u Konferenciji SSRN, Predsjedništvu SRBiH, Izvršnom vijeću SRBiH, Skupštini SRBiH, Vijeću Saveza sindikata. Saglasnost Izvršnog vijeća SRBiH je stigla 17. septembra 1987, nakon čega je za 24. septembar 1987. sazvana sjednica Naučnog vijeća Instituta. Na dnevnom redu se našla tačka naslovljena *Davanje mišljenja o naučnim i stručnim kvalifikacijama kandidata za direktora Instituta*. Sjednici su bili prisutni Ibrahim Karabegović, Staniša Tutnjević, Nedim Šarac, Enes Pelidija, Ahmed Hadžirović, Tihomir Klarić, Mladen Ančić, Avdo Sućeska i Iljas Hadžibegović. Odsutni su bili Drago Borovčanin, Budimir Miličić, Rafael Brčić i Đuro Tošić. Zapisnik je vodila Nejra Krilić.

Na sastanku je Ibrahim Karabegović, dotadašnji direktor Instituta i predsjednik Naučnog vijeća, upoznao prisutne da se na raspisani konkurs za direktora javio Iljas Hadžibegović, jedini kandidat, te obavijestio o stavu Konkursne komisije, koja je podržala Hadžibegovićev izbor, i saglasnosti republičke vlade za taj izbor. Zaključak Naučnog vijeća je bio da se uputi prijedlog Savjetu Instituta da Hadžibegovića izabere za direktora. Odlukom Savjeta broj 01-0104-228. od 28. septembra 1987. Hadžibegović

je izabran za direktora, te Rješenjem broj 03-0301-4/93 od 26. oktobra 1987. imenovan direktorom Instituta, a 3. novembra 1987. potpisao je Izjavu da je upoznat sa *Samoupravnim sporazumom, o udruživanju radnika u Institut za istoriju, Statutom, Pravilnikom o radnim odnosima* i drugim samoupravnim opštim aktima.

Na početku svog direktorskog razdoblja Hadžibegović se suočio sa problemima u realizaciji velikog projekta – DC XIII/2. Na prvoj sjednici NV 20. novembra 1987. o tome je raspravljano. Ukazivano je na teškoće u realizaciji projekta, kašnjenja u radu (posebno su spomenuti Tomislav Išek i Dušan Berić, koji kasne u realizaciji svojih zadataka). Hadžibegović je dobio zadatak da sa njima razgovara u vezi s realizacijom zacrtanih obaveza.

Drugi problem s kojim se suočio bio je realizacija projekta o nacionalnim odnosima, na čemu je radio Enver Redžić. Čini se da je ovo zaoštavanje u vezi s Redžićevim projektom, a to je zaoštavanje podrazumijevao i isticanje zahtjeva da Redžić dio sredstava vrati Institutu, važno imati u vidu kao jedan od razloga zbog kojih Hadžibegović kasnije, premda je bio predložen, nije ušao u ANUBiH.

Sredinom 1988. Hadžibegović je intenzivirao međunarodnu saradnju Instituta. Na sjednici Naučnog vijeća 12. maja 1988. razmatrani su prijedlozi međunarodne saradnje sa Bugarskom, Mađarskom, Poljskom, SSSR-om i Francuskom. Zvuči čudno, ali na ovoj sjednici u maju 1988. Naučno vijeće je usvojilo zaključak da se Savjetu Instituta uputi prijedlog za nabavku jednog kompjutera, jednog mikročitača-štampana, jedne električne mašine te oprema za dvije asistentske kancelarije. Cilj je bio nabavka opreme radi uključivanja i sistem naučnih informacija iz oblasti historijske nauke u SFRJ. Ideja je bila da se u SFRJ stvori cjelovit i jedinstven sistem objedinjenih podataka bibliografskog, istraživačkog, arhivskog i tehničkog karaktera na jugoslavenskom nivou. Bili su ovo prvi znaci modernizacije rada u Institutu. Prihvaćen je i prijedlog Komisije CKSKJ za istoriju za pisanje višetomne historije Saveza komunista Jugoslavije. Također su određeni odgovorni istraživači za asistente pripravnike (Tomislav Kraljačić za Selenu Leovac i Dževad Juzbašić za Tünde Polonik), te je zaključeno da svi naučnici koji traže odsustvo radi sudjelovanja na naučnim skupovima dostave Vijeću rezime svoga saopćenja ili prisustvuju sjednici Vijeća i usmene obrazlože rezime, jer se na taj način željelo utjecati na naučnu politiku u Institutu. Koliko god zahtjev za nabavkom jednog kompjutera može biti pokazatelj početka modernizacije, ovi zahtjevi za dostavljanje rezimea izlaganja prije održavanja naučnih skupova izvan Instituta mogu se tumačiti i kao određena vrsta ograničavanja naučne autonomije.

Na sjednici NV 8. septembra 1988. razmatrano je pitanje načina angažmana Nedima Šarca i Drage Borovčanina, koji su ispunjavali uvjete za penziju, te mogućnosti podmlađivanja kadra. Raspravljano je i o nezavršetku magistarske radnje Seke Brkljače, te joj je produžen rok do konca godine za predaju rada u proceduru odbrane.

Također se raspravljalo o obilježavanju 30-godišnjice rada Instituta. Odlučeno je da se tim povodom organizira naučni skup pod naslovom *Migracioni procesi i BiH od ranog srednjeg vijeka do najnovijih dana – njihov uticaj i posljedice na demografska kretanja i promjene u našoj zemlji*. Na ovoj sjednici prihvaćene su recenzije Ibrahima Karabegovića i Milana Gakovića o radu Tomislava Iška *Hrvatska seljačka stranka u BiH od 1929. do 1941. godine*, te izvještaj Dušana Berića o radu na njegovom projektu *Ustanak u Hercegovini 1852-1862*. Beriće je u svom *Izvještaju* navodio da je napisao 700 stranica, te da je ostalo da napiše još 200 stranica. Međutim, Naučno vijeće je zaključilo da Beriće ništa od toga nije dostavio na uvid, kako je to od njega ranije traženo “[...] tako da se ne može ni utvrditi koliko je do sada, i pored svih prolongiranja rokova, uradio poslova na ovoj temi. Odlučeno je da se predloži Savjetu Instituta da se u skladu sa ranijom odlukom od 23. 6. o.g. reguliše pitanje ne samo vraćanja sredstava po ovoj temi SIZ-u nauke BiH nego i pitanje finansijskih posljedica samog autora. Zbog prekoračenja svih do sada utvrđenih rokova prestaje dalji rad na ovoj temi, a mr. Beriće nastavlja samo dosadašnji rad na projektu DCXIII/2, prema ranije utvrđenom planu i obavezama, na osnovu čega će mu se jedino i obračunavati lični dohodak u Institutu. Ukoliko imenovani želi da dalje nastavi rad na ranijem projektu to može učiniti jedino u vrijeme koje se ne poklapa sa radnim vremenom u Institutu”. Mada je ovakav stav Naučnog vijeća ukazivao na početke zaoštavanja odgovornosti prema realizaciji odobrenih projekata, kasniji razvoj događaja je pokazao da za to nisu dovoljne samo odluke nego i njihova dosljedna primjena.

Iljas Hadžibegović je kao direktor Instituta uglavnom radio na tri glavna polja: organizacija naučnih skupova, angažman novih mladih saradnika, te aktiviranje naučne tribine kao mjesta za razmjenu naučnih ideja. Kada je riječ o naučnim skupovima u vrijeme dok je Hadžibegović bio direktor Instituta, valja istaknuti onaj organiziran povodom obilježavanja 30-te godišnjice rada Instituta. Taj skup nije imao svečarski karakter, nego je bio jedan od najboljih naučnih skupova u Bosni i Hercegovini. Najprije je na sjednici Savjeta Instituta 25. marta 1988. izabran Odbor za pripremu naučnog skupa u vezi s proslavom 30-godišnjice osnivanja i rada Instituta. Odbor su sačinjavali: Nedim Šarac, Drago Borovčanin, Nusret Šehić, Rasim Hurem, Iljas Hadžibegović, Seka Brkljača, Budimir Miličić, Vera Katz i Spomenka Pivač. Naučni sekretar bila je Vera Katz. Na nekoliko sjednica Odbora sačinjen je adresar sa imenima potencijalnih sudionika. Pozivi su upućeni na 108 adresa (106 u Jugoslaviji i 2 u inozemstvu). Skup je održan u Sarajevu 26. i 27. oktobra 1989, a suorganizator je bio Institut za izučavanje nacionalnih odnosa u Sarajevu. Iljas Hadžibegović je u svom izlaganju ukazao ne samo na značaj migracija u historiji ljudskog društva, nego još jedanput briljantno manifestirao širinu svojih naučnih pogleda. On na migracije gleda kao na vječitu potrebu čovjeka za kretanjem i traganjem za

vlastitim identitetom, te naglašava da je riječ o fenomenu kojemu se ne zna “ni početak ni kraj, za koji ne postoje ni vremenska ni prostorna ograničenja, čiji se tragovi podjednako uvjerljivo raspoznaju i na rimskom krajputašu i u kosmičkom letu, čijim su tvorničkim i razaračkim silama i moćima građeni i razgrađivani putevi i gradovi, stvarane i uništavane zemlje i narodi, kulture i civilizacije i čiji su pokretački motivi i istorijski tokovi najčešće ostajali nepoznanica oko koje su se od pamtivijeka pleli, rasplitali i saplitali mitovi i legende, kolosalne religijske sage, umjetnost i nauka, neovisno od toga da li je nazivana teološkom, filozofskom, sociološkom ili istorijskom”. Nije, međutim, ostao samo na općim stavovima nego se usmjerio na čovjeka: “Ugrožavan ratovima, bolestima i prirodnim stihijama, vođen egzistencijalnim instinktima i porivima društvenog i ličnog prestiža, ili zanošen varljivim iluzijama da se iza horizonta skriva neki bolji, ljepši, drukčiji, njemu skloniji i njega dostojniji svijet, čovjek, u stvari, od postanka neumorno i neprekidno krstari u upornom traganju za odgovorima na vječna pitanja svoje zemaljske i nebeske sudbine, svlađujući neprohode ovog svijeta i neumitno ga mijenjajući u nastojanju da ga svede na sopstvenu mjeru i oblikuje mu prepoznatljiviji ljudski izgled”.

Tako je Hadžibegović kao direktor Instituta nastavio krstariti naukom, svjestan svih “varljivih iluzija”, koje je nastojao nadomjestiti angažiranjem novih i mladih naučnih saradnika, što je bilo drugo važno polje njegova doprinosa ne samo razvoju Instituta nego i historijske nauke u Bosni Hercegovini općenito. Jedna od prvih odluka Naučnog vijeća konstituiranog 1989. bila je pokretanje procedure prijema troje novih asistenata, mada je odluka o tome bila donesena u drugoj polovici 1988. godine. Tada su u Institut primljena dva asistenta za 20. stoljeće i jedan asistent za osmansko razdoblje. Zanimljivo je da se na radno mjesto asistenta za osmansko razdoblje prijavio samo jedan kandidat, za asistenta za 20. stoljeće, razdoblje NOR, prijavila su se dva kandidata, a primljena je Sonja Mišković, te za asistenta za socijalističko razdoblje prijavila su se tri kandidata, a primljen je Husnija Kamberović. Informacije o radu tih komisija, kao i prijedloge, na Naučnom vijeću je podnio Ibrahim Karabegović. U oktobru 1989. primljena su još dva asistenta za 19. stoljeće (Sena Leovac i Tünde Polonik, koji su već bili angažirani u Institutu preko SIZ-a nauke).

Na sjednici Vijeća 18. decembra 1989. aktivirana je Predavačka tribina Instituta i imenovan Odbor koji će rukovoditi tribinom. Na čelu Odbora je bio Dževad Juzbašić, a ostali članovi su bili Ibrahim Karabegović, Boris Nilević, Tomislav Kraljačić i Ibrahim Tepić. Kasnije su kooptirani još Tihomir Klarić i Sena Leovac, kao sekretar Tribine.

U vrijeme dok je Hadžibegović bio direktor u nekoliko navrata se raspravljalo o zastojima na pojedinim projektima. Na sjednici Naučnog vijeća 25. januara 1990. razmatran je rad Seke Brkljače, koja je kasnila sa predajom svog magistarskog rada.

Zaključeno je da je Brkljača “dužna kompletan rad koji se nalazi u fazi prekucavanja, što prije predati mentoru prof. dr. Miloradu Ekmečiću”. No, i drugi su imali probleme sa završetkom projekata: početkom 1990, zbog zdravstvenih razloga, odlučeno je da se od SIZ zatraži da se projekt Vojke Besarović pod naslovom *Stranci u srednjovjekovnoj Bosni* privremeno “zaledi”, te da joj se omogući da konkurira sa drugim projektom pod naslovom *Bibliografija knjiga i napisa iz dnevne i periodične štampe o Jevrejima u BiH 1918-1941*.

Jedna od posljednjih sjednica NV, na kojoj je Hadžibegović sudjelovao kao direktor Instituta bila je ona od 8. maja 1990. na kojoj je data saglasnost dr. Enesu Pelidiji da na Filozofskom fakultetu u Zadru može predavati nastavu iz predmeta Historija SFRJ novoga vijeka, dok je Tomislav Išek “dao sugestiju da se o sudbini Instituta za istoriju i drugih instituta u Sarajevu raspravlja na način na koji bi oni bili tretirani kao subjekt, a ne objekt rasprave”. Očito se već tada počela plesti određena mreža oko Instituta koja nije imala puno veze sa historijskom naukom.

Predosjećajući dolazak novog doba i nametanje novih vrijednosti, Hadžibegović je 29. juna 1990. tražio sporazumni raskid radnog odnosa sa Institutom, a Rješenje o tome je doneseno 29. septembra. Od 30. septembra 1990. Hadžibegović se definitivno vratio na Filozofski fakultet, gdje se sav posvetio svojim profesorskim obavezama.